

Згурська Наталія Миколаївна,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, м. Київ, 01601
zgurskayan.38@gmail.com

ORCID iD: 0000-0001-5273-4178

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У КЛАСІ ФОРТЕПІАНО

У статті розглядаються сутнісні характеристики творчої активності майбутнього вчителя музичного мистецтва, визначаються основні структурні одиниці, до яких відносяться діяльнісний, мотиваційний, креативний, емоційний, інтелектуальний, волевий компоненти. Кардинальним моментом, що забезпечує успішність розвитку творчої активності студентів у класі фортепіано є сама креативна особистість та відповідні методи роботи. У ході дослідження виявлено, що найбільш ефективними методами розвитку творчої активності студентів закладів вищої педагогічної освіти у межах фортепіанного навчання є: діяльно-заохочувальні, становлення творчої позиції, рефлексивного аналізу. Автором доведено, що розвиток творчої активності майбутніх учителів музичного мистецтва у класі фортепіано є цілісним процесом, який характеризується етапністю та послідовністю, забезпечує творчий розвиток, самовдосконалення, становлення активної позиції, сприяє покращенню професійної майстерності.

Ключові слова: творча активність, структура творчої активності, етапи та методи розвитку творчої активності студентів, фортепіанне навчання.

Згурская Н.Н.

Развитие творческой активности

будущего учителя музыкального искусства в классе фортепиано

В статье рассматриваются сущностные характеристики творческой активности будущего учителя музыкального искусства, определяются основные структурные единицы, к которым относятся деятельностный, мотивационный, креативный, эмоциональный, интеллектуальный, волевой компоненты. Кардинальным моментом, обеспечивающим успешность развития творческой активности студентов в классе фортепиано является сама креативная личность и соответствующие методы работы. В ходе исследования выявлено — наиболее эффективными методами развития творческой активности студентов высших педагогических заведений в рамках фортепианного обучения есть: деятельностно — поощрительные, становления творческой позиции, рефлексивного анализа. Автором доказано, что развитие творческой активности будущих учителей в классе фортепиано есть целостным процессом, который характеризуется этапностью и последовательностью, обеспечивает творческое развитие, самоусовершенствование, становление активной позиции, способствует улучшению профессионального мастерства.

Ключевые слова: творческая активность, структура творческой активности, этапы и методы развития творческой активности студентов, фортепианное обучение.

Nataliia Zgnurska

Development of Creative Activity of the Future Music Teacher in the Piano Class

The article reveals the mechanisms of the development of the creative activity of the students of higher educational institutions, defines the essential characteristics of the studied phenomenon. The core of this quality can be considered internal energy, which directs the personality to constant movements, the disclosure problematic issues. The author believes that creative activity has a definite structure, its main units include active, motivational, creative, emotional, intellectual, and volitional components.

It is important that the article presents the stages of the development of the students' creative activity in piano class such as: 1) information-cognitive; 2) activity transformation; 3) creatively-generalising. Each of the stages is distinguished by special forms of work and involves the use of such methods as activity — rewards, the formation of a creative position, reflexive analysis. As a result of the study, the author comes to the conclusion that the creative activity of a future teacher has stages and sequence, of special methods aimed at the creative and professional component of the piano teaching process.

Key words: creative activity, structure of creative activity, stages and methods development of creative activity of students, piano teaching.

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021

© Згурська Н.М., 2021

Постановка проблеми.

Проблема творчого розвитку учнів, формування їхньої активності та самостійності займають вагомe місце у сучасній концепції мистецької освіти. Саме творчий компонент у його концентрованому вигляді складає основу успішного навчання та виховання. Пошуки шляхів підвищення творчої активності розглядаються науковцями як процес актуалізації потенціалу людини, її творчих можливостей. Розкриття й стимуляція природних задатків майбутнього вчителя музичного мистецтва може забезпечуватись завдяки правильно дібраним спеціальним технологіям, які сприяють інтенсифікації здібностей, мислення та навичок самостійної роботи. Однак кардинальним явищем, що визначає посилення активної діяльності, є особистість, яка здатна виявляти енергійність та цілеспрямованість у досягненні мети, проникати у сутність образних характеристик, виявляти готовність до розв'язання складних мистецьких завдань.

Мета статті — визначити механізми розвитку творчої активності, проаналізувати складові та методичні основи цього процесу в умовах фортепіанного навчання.

Методологію дослідження становлять наукові підходи до визначення творчості як рушійної сили з перетворення світу та діяльнісна концепція мистецької освіти. Для розробки методологічних засад статті було застосовано комплекс методів теоретичних (сутнісно-компонентний аналіз творчої активності, порівняння провідних тенденцій формування зазначеної якості у майбутніх учителів музики, узагальнення й визначення основних особливостей та характеристик досліджуваного процесу) та емпіричних (педагогічне спостереження у виконавських класах, опитування й групові бесіди зі студентами та викладачами фортепіано закладів вищої педагогічної освіти).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукових досліджень свідчить про те, що проблема творчого розвитку особистості викликає великий інтерес і є надзвичайно актуальною. Різні аспекти сутності творчості визначали філософи А. Бергсон, В. Біблер, Ю. Бородай,

М. Данилов, І. Зязюн, К. Кедров, О. Коршунов та ін. Науковці характеризують творчість як особливу діяльність людини, у результаті чого створюються якісно нові явища, які не існували раніше. Психологи Д. Богоявленська, Л. Виготський, В. Давидов, В. Дружинін, Д. Ельконін, О. Леонт'єв, О. Лук, Я. Пономар'єв, С. Рубінштейн підкреслюють, що необхідними особистісними складовими творчого процесу є діяльність мислення, уяви, фантазії, зміст яких полягає у створенні образу. Б. Анан'єв, К. Платонов, В. Андреев, розглядаючи структуру творчих якостей особистості, виділяють такі їхні компоненти як креативність, спрямованість, самостійність. Формування творчих здібностей та задатків вивчали Г. Альтшуллер, У. Гордон, Є. Торранс, Г. Шевченко, В. Щербина, Б. Юсов. На їхню думку, використання мистецтва у творчому розвитку особистості займає провідну позицію, бо дає змогу в концентрованому вигляді створювати креативні моменти й нову реальність.

Педагогічний аспект проблеми формування й розвитку творчої активності розглядається у працях Д. Вількеева, Н. Кичук, М. Махмутова, І. Огороднікова, С. Сисоевої, М. Скаткіна, Т. Шамоної, Г. Щукіної та ін. Науковці вважають, що творча активність учнів або майбутніх фахівців — це прагнення до самовдосконалення у процесі подолання звичних норм і способів дій, прояв самостійності й ініціативи в пошуку та знаходженні найбільш ефективних засобів для розв'язання поставленого завдання. У сфері мистецької освіти творчу активність вивчали Л. Арчажнікова, Л. Масол, О. Олексюк, О. Рудницька, О. Щолокова. Дослідження цих авторів внесли багато цінного у розуміння процесу формування творчої активності учнів у ході музичного навчання. Значущими в цьому аспекті стали думки вчених про організацію творчого процесу, який базується на розвитку мисленнєвих операцій, підвищенні емоційної та мотиваційної сфер.

Виклад основного матеріалу Розглядаючи сутність та процес формування творчої активності майбутніх вчителів музичного мистецтва, можемо зауважити, що цей феномен є інтегративною якістю особистості, який висвітлює широкий спектр діяльнісних, креативних моментів,

що забезпечують творчий пошук, самовдосконалення, професійне зростання, оригінальне розв'язання навчальних завдань. Творча активність має характерні ознаки, такі як оригінальність, креативність, новизна, спонтанність, енергійність, умотивованість. Стрижнем цієї якості прийнято вважати внутрішню енергію, яка спрямовує особистість на постійний рух, розкриття проблемних питань [7].

Спираючись на важливі складові особистісних утворень, які визначені видатним психологом К. Платоновим [9], виокремимо головні структурні одиниці творчої активності особистості студентів за її основними характеристиками:

- *діяльнісний компонент* відображає головну властивість творчої активності, спонукування до дії, що стимулює до активної роботи, забезпечує її успішність;
- *мотиваційний компонент* показує зацікавленість в навчанні, сформованість потреби й оцінної сфер, стійкість інтересу та його спрямованість на творчу діяльність;
- *емоційний компонент* розкриває здатність особистості до активного сприйняття поставлених творчих завдань, позитивний настрій, радість та задоволення від проведеної роботи, бажання працювати краще;
- *креативний компонент* відображає розвиненість творчих здібностей, ефективність перетворювальної діяльності, генерацію нових оригінальних ідей та їхню продуктивність;
- *інтелектуальний компонент* показує наявність мисленневих функцій, творчого мислення, уявлення, багажу знань, відповідних умінь та навичок, що допомагають продукувати ідеї. Створення нових знань стає провідною характеристикою цього компонента;
- *вольовий компонент* забезпечує досягнення мети діяльності, успішне завершення роботи, її аналіз та творче самовдосконалення.

Найбільш ефективно творча активність формується у процесі відповідної діяльності, яка включає основні елементи перетворювальних явищ. Слід зазначити, що діяльність — це загальнолюдська ознака, завдяки якій особистість здійснює індивідуальний, професійний розвиток [3]. У філософській літературі діяльність визначається як специфічний для людини засіб ставлення до світу і є процесом, у ході якого індивід перетворює природу або робить себе діяльним суб'єктом, а явища природи, які він опановує, — об'єктом своєї діяльності [10]. Однак саме творча діяльність відрізняється тим, що на основі об'єктивної реальності створюється нова, яка не існувала раніше. Також творча діяльність є активним процесом самовдосконалення, у результаті чого відбувається зміна внутрішнього світу людини [8]. Функціональна багатоманітність такого

виду роботи зумовлює її цінність для формування творчої активності студентів у класі фортепіано. Виконавство прийнято вважати різновидом творчої діяльності, що передбачає інтерпретацію твору музичного мистецтва, його виконання у досконалій художній та технічній формі. У ході фортепіанних занять творча діяльність характеризується підвищеною емоційністю, розвиненою сферою уявлення, багатством індивідуальних проявів, спеціальною технікою. Наявність художнього образу вимагає цілісного його відтворення на основі стилістично точного й разом з тим оригінального прочитання авторського тексту. Це може бути робота над звучанням, добором відповідного туше, технічних прийомів. Рояль, як універсальний інструмент, дає змогу виконувати майже усю музику, має широкий спектр можливостей для розвитку творчої активності учнів [6]. До особливостей роботи на уроках з фортепіано слід зарахувати характерність звуковидобування, специфічну техніку, уміння педалізації, а також різноманітність видів виконавської діяльності. Це, зокрема, сольне виконання, акомпанування, читання з аркуша, ансамблева гра, ескізне вивчення музики. Так, сольне виконання дає змогу концентрувати увагу на оригінальному прочитанні авторського твору, акомпанування розвиває увагу та активність слухової сфери, читання з аркуша активізує швидкість реакції й проникнення в образну сферу, ансамблева гра допомагає розвинути навички спільної роботи над музичним твором, ескізне вивчення музики передбачає опрацювання великої кількості фортепіанного репертуару.

Найбільш ефективним для розвитку творчої активності студентів є сольне виконання, яке можна вважати найбільш складним і різноплановим. У межах цього виду роботи характерною є творча діяльність, спрямована на розв'язання художнього завдання. Такий процес відбувається поетапно й віддзеркалює закономірності роботи над музичним твором.

Динаміка процесу розкодування та відтворення музики відбувається у три етапи, про що свідчать дослідження Л. Арчажнікової [1], О. Бодіної [2], В. Крицького [4], Є. Куришева [5].

Перший етап починається зі сприйняття авторського тексту, його розкодування. У межах цього етапу відбувається емоційна реакція на художній задум твору, створюється уявний план, тобто інтерпретація.

Другий етап характеризується втіленням інтерпретації за допомогою виконавських, технічних прийомів. Образні значення перетворюються на реальні звукові світи й виявляються в особливості стилю виконавця.

Третій етап показує цілісну картину відтворення музики, зокрема у концертному виконанні. Звукові образи набувають остаточного вигляду й корегуються слуховою сферою. Працюючи над музичними творами, які є шедеврами світової

культури, майбутній учитель збагачує власний досвід, розвиває творчу активність, здійснює самовдосконалення. Тому так важливо добирати відповідний педагогічний репертуар, який містить глибокий художній зміст й може викликати активність та зацікавленість у роботі.

Фортепіанна література є дуже великою за обсягом та багатою на світові шедеври й різні стилістичні напрями. Видатні композитори, починаючи з епохи бароко та до нашого часу, писали свої шедеври саме для фортепіано. Тут слід згадати творчість Й. Баха, В. Моцарта, Л. Бетховена, Ф. Шуберта, Р. Шумана, Ф. Шопена, Ф. Ліста, Е. Гріга, П. Чайковського, К. Дебюссі, М. Равеля, М. Лисенка, В. Косенка, Л. Ревуцького, М. Скорика та багато інших. При виборі репертуару для роботи у фортепіанному класі слід орієнтуватись на культурно-ціннісні характеристики твору, а також на індивідуальні особливості студентів та рівень виконавської підготовки. Від цього залежить успіх розвитку їхньої творчої активності.

Враховуючи креативно-діяльнису природу фортепіанного виконавства, можна розглядати його як дієвий засіб розвитку творчої активності майбутніх учителів музичного мистецтва. Важливо, щоб навчальна виконавська діяльність у класі фортепіано проходила з бажанням працювати активно та цілеспрямовано. Це передбачає наявність стійкої мотиваційної сфери, що включає позитивне ставлення до вивчення музичних творів, потребу в їх інтерпретації, інтерес до занять з фортепіано. У процесі активної роботи над музичним твором мотиваційна сфера набуває стійкості та характеризується емоціями радості й задоволення від роботи. Активізації навчальної виконавської діяльності сприяють творчі здібності, які забезпечують результативне опрацювання музичного твору. Накопичення відповідних знань та умінь відбувається у процесі систематичної роботи у фортепіанному класі, що допомагає виконувати музичні твори стилістично точно й грамотно. Виконати музичний твір артистично, донести до слухачів художній образ у досконалій технічній формі дають змогу вольові якості. Саме вони активізують виконавську діяльність, найбільш сприяють досягненню мети та самовдосконаленню.

Характерними ознаками сучасного навчання піаністів є поступовість та наступність, активне формування мотивації навчання у тісному взаємозв'язку з розвитком художніх уподобань, комплексний розвиток музично-виконавських здібностей, постійний акцент на підвищенні творчої активності учнів [11, 62–76]. Враховуючи зазначені моменти розвитку творчої активності студентів у класі фортепіано, можемо представити пріоритетні напрями та методичне підґрунтя.

До найбільш ефективних напрямів розвитку творчої активності майбутніх вчителів належать:

- 1) *діяльнiсний розвиток* — активність у роботі над музичними творами, участь у концертних заходах, активна позиція у виборі навчального репертуару;
- 2) *мотиваційна спрямованість* — виховання стійких інтересів до навчання гри на фортепіано, стала потреба до виконання музики;
- 3) *емоційна наповненість* — стимуляція позитивного ставлення до виконавської діяльності, радість від вдалого виконання, виступу, сприятлива атмосфера на уроці;
- 4) *креативний розвиток* — формування творчих якостей, (уява, фантазія, стійка увага) музичних здібностей (слух, ритм, пам'ять);
- 5) *інтелектуальне забезпечення* — інтенсивність роботи музичного мислення (художнє, логічне, продуктивне), здобуття нових знань (стильові напрями, теоретичні основи музики), розвиток професійних якостей (ігровий апарат, координація рухів, фізична витривалість);
- 6) *покращення вольових якостей* — стабільність виконання в концертних умовах, тривалість та систематичність занять, досягнення мети виконавської діяльності, активний слуховий самоконтроль, адекватна самооцінка виконання.

Зважаючи на поступовість та наступність процесу розвитку творчої активності, вважаємо за необхідне виділити такі етапи формування роботи:

- 1) *інформаційно-пізнавальний*, у межах якого здійснюється ознайомлення студентів з основними вимогами, проводяться пізнавальні бесіди, виявляються схильності та вподобання майбутніх вчителів. Прослуховування визначних інтерпретацій збагачує студентів виконавським досвідом, створює умови для духовного самовдосконалення, культурного зростання;
- 2) *діяльнiсно-перетворювальний* передбачає активну роботу над музичними творами, проникнення в художній задум та його реалізацію, добір виконавських прийомів. Тут важливо забезпечити позитивну атмосферу на уроках, цікавість навчання. Провідним моментом у межах цього етапу є виконання музики у концертному виступі, що активізує усі творчі можливості, вдосконалює артистичні якості, технічну майстерність, забезпечує слуховий самоконтроль. У такій роботі домінують діяльнісні характеристики творчої активності, а також суто спеціальні якості: виконавська воля та витривалість, стійкість до екстремальних умов, технічні психомоторні здатності;

3) *творчо-узагальнюючий* показує результат проведеної роботи й характеризується самостійною діяльністю студентів над музичним твором, визначенню його основних характеристик, аналізу виконання. Основним видом роботи на цьому етапі стає рефлексія, усвідомлення власних недоліків та позитивних здобутків.

Педагогічна спрямованість вчителя музичного мистецтва у сфері виконавства виявляється в умінні художньо-змістовно інтерпретувати твір, вербально його пояснювати, фрагментарно відтворювати музику, загострювати важливі в інтонаційному аспекті моменти.

Враховуючи педагогічну спрямованість виконавської діяльності вчителя, визначимо провідні методи розвитку творчої активності студентів у фортепіанному класі.

1. *Методи діяльнісно-заохочувальні*. До них належать такі: мотиваційно спрямовані (розповіді, бесіди, дискусії), наочно-ілюстративні (педагогічний показ, прослуховування зразкового виконання), практичної роботи (цілісне, фрагментарне відтворення, варіативне інтерпретування, ескізне вивчення, транспонування), аналітико-дослідницькі (узагальнення, співставлення, порівняння, художній аналіз). Представлені методи дають змогу підвищити мотивацію навчання у класі фортепіано, збагатити інформаційний простір студентів, поглибити аналітичні процеси, здобути практично-виконавські уміння.

2. *Методи становлення творчої позиції*. Це насамперед пошукові методи, такі як моделювання ситуації концертного виступу, музична презентація, емоційний вплив-враження, трансформація образів-спогадів, образів-мрій, самостійна редакція певного музичного твору, відтворення музики у різних кольорах, емоційних настроях, асоціативні замальовки та творчі завдання. Такі методи стимулюють уяву, фантазію, музичне мислення, збагачують виконавський досвід, сприяють створенню оригінальних ідей, звільненню від стереотипів.

Особливо значущими в цьому аспекті є творчі завдання, які трактуються як проблемна комбінація художньої мети, що забезпечує пошук ще не відомих способів добору нових прийомів, незнайомих виконавських дій, перетворення їх на нові музичні світи.

Умовно творчі завдання можна поділити на три основні типи, які відповідають етапам освоєння музичного твору:

- 1) творчі завдання, спрямовані на сприйняття та розкодування авторського тексту, побудову інтерпретації;
- 2) завдання, спрямовані на виконавське втілення, добір звукових прийомів, педалізації, реальне публічне виконання;
- 3) творчі завдання, які дають змогу цілісно охопити музичний твір, здійснити слуховий самоконтроль та самооцінку.

3. *Методи рефлексивного аналізу* включають класні прослуховування, поглиблений розгляд результатів діяльності, інтенсивне обговорення та написання відгуків або рецензій на власне виконання, адаптованість до екстремальних умов, встановлення нових орієнтирів для активного самовдосконалення. Ця група методів дає змогу оцінити якість проведеної роботи, закріпити здобуті знання та вміння, виявити складнощі, окреслити шляхи подальшого зростання, активізувати оцінку й вольову сфери студентів.

Застосування представлених методів передбачає підпорядкованість меті та завданням кожного з етапів формування творчої активності. Відповідність індивідуальним особливостям студентів та посиленість навчання мають бути провідними принципами роботи в класі фортепіано.

Спроможність майбутніх учителів музичного мистецтва творчо й активно висловлювати думки, знаходити нестандартні підходи до розв'язання проблемних завдань, артистично виконувати музичні твори можна вважати критеріальними характеристиками творчої активності студентів.

Висновки Отже, творча активність визначається як інтегративна якість особистості, що висвітлює широкий спектр діяльнісних, креативних моментів, які забезпечують творчий пошук, самовдосконалення, професійне зростання, оригінальне розв'язання навчальних завдань. До складу досліджуваної властивості входять такі компоненти: діяльнісний, мотиваційний, емоційний, креативний, інтелектуальний, вольовий. Формування творчої активності майбутніх учителів у класі фортепіано є цілісним процесом, що характеризується етапністю та послідовністю, забезпечує творчий розвиток, становлення активної позиції, сприяє покращенню професійної майстерності. Впровадження в навчальний процес відповідних методів забезпечує його ефективність, дає змогу спрямувати студентів на активну діяльність у фортепіанному класі, подальше фахове зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арчажникова Л. Профессия — учитель музыки. Москва: Просвещение, 1984. 107с.
2. Бодина Е. Творческая природа музыкального исполнительства: автореф. дис. ... канд. искусствоведения. Киев, 1991. 16 с.

3. Каган М. Человеческая деятельность (опыт системного анализа). Москва: Политиздат. 1977. 328 с.
4. Крицький В. Формування умінь художньої інтерпретації у студентів музичних факультетів педагогічних закладів вищої освіти: дис. ... канд. пед. наук. Київ, 1999. 180 с.
5. Курышев Е. Исполнительская практика как форма профессиональной подготовки учителя музыки. Киев: КПИ, 1998. 75 с.
6. Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры. Москва: Музыка, 1982. 300 с.
7. Олексюк О. Музична педагогіка: навч. посіб., К.: КНУКМ, 2006. 188с.
8. Падалка Г. Художньо-методична культура викладача мистецьких дисциплін: сутність, принципи саморозвитку. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*. 2019. № 4. С. 16–21.
9. Платонов К. Структура и развитие личности. Москва: Наука, 1986. 254 с.
10. Філософський словник / за ред. В. Шинкарука. 2-ге видання. Київ: Голов. ред. УПЕ, 1986. 800 с.
11. Щолокова О. Художньо-педагогічна інтерпретація як компонент професійної підготовки майбутнього вчителя. *Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя*: монографія. К.: ВІПОЛ, 1996, С. 62–76.

REFERENCE

1. Archazhnikova, L. (1984). Professia – uchitel muzyki. [Profession as Music Teacher]. Moskva: Prosveshchenie, 107 (in Russian).
2. Bodina, E. (1991). Tvorcheskaja priroda muzykalnogo ispolnitelstva [The Creative Nature of Musical Performance]. Avtoref. disser. ...kand. iskusstvovedeniia, Kyiv, 16 (in Russian).
3. Kagan, M. (1977). Chelovecheskaja deiatelnost (Opyt sistemnogo analiza) [Human Activity (experience in systems analysis)]. Moskva: Politizdat, 328 (in Russian).
4. Krytskyi V. (1999). Formuvannia uminnia khudozhnoi interpretatsii u studentiv muzychnykh fakultetiv pedahohichnykh zakladiv vyshchoi osvity [Formation of the Ability of Artistic Interpretation in the Students of Music Faculties of Pedagogical Institutions]. Dys. kand. ped. nauk, Kyiv, 180 (in Ukrainian).
5. Kuryshev, E. (1998) Ispolnitelkaia praktika kak forma professionalnoi podgotovki uchitelia muzyki [Performing Practice as a Form Professional Training of Music Teacher]. Kyiv: KGPI, 75 (in Ukrainian).
6. Neigauz, G. (1982). Ob iskusstve fortepiannoi igry [About the Art of Piano Playing]. Moskva: Muzyka, 300 (in Russian).
7. Oleksiuk, O. (2006). Muzychna pedahohika [Musical Pedagogy]. Navchalnyi posibnyk, Kyiv: KNUKM, 188 (in Ukrainian)
8. Padalka, H. (2019). Khudozhnio-metodychna kultura vykladacha mystetskykh dystsyplin: sytnist, pryntsyipy samorozvytku [Artistic and Methodical Culture of Teacher of Art Disciplines: essence, principles self-development]. *Muzychne mystetstvo v osvitolohichnomu dyskursi*, 4, 16–21 (in Ukrainian).
9. Platonov, K. (1984). Struktura i razvitiie lichnosti [Structure and Development of Personality]. Moskva: Nauka, 254 (in Russian).
10. Filosofskiy slovnyk. (1986). Za red. V. Shynkaruka, 2-he vydannia [Philosophical Dictionary]. Kyiv: Holov. red. UPE, 800 (in Ukrainian).
11. Shcholokova, O. (1996). Khudozhnio-pedahohichna interpretatsia yak component profesiinoi pidhotovky maybutnioho vchytelia [Artistic and Pedagogical Interpretation as a Component of Professional Training of Future Teacher]. *Osnovy profesiinoi khudozhnio-estetychnoi pidhotovky maibutnioho vchytelia*, Monografiia, Kyiv: VIPOL, 62–76 (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 19.06.2021.

Прийнято до друку 22.07.2021.